

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MÜZİK OYUN VE EĞLENCE

SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASIN
KORUNMASI ÇALIŞMALARI

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS AKTARIMINDA MÜZE EĞİTİMİ

Zeynep Safiye BAKİ NALCIOĞLU¹

Somut olmayan kültürel miras ve müze ilişkisi, müzelerin koruma kavramını yeniden değerlendirdikleri ve toplumla ilişkilerini gözden geçirdikleri bir bağlamda kurulmaktadır. Kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu tarafından 2003 yılında kabul edilen ve Türkiye'nin de 2006 yılında taraf olduğu *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, somut kültürel ve doğal mirasla birlikte somut olmayan kültürel mirasın da korunması gerekliliğine ve koruma kavramının çok boyutluluğuna vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada öncelikle müzelerin koruma yaklaşımındaki değişimlere değinilerek somut olmayan kültürel mirasın korunmasındaki ve bu alanda farkındalık yaratılmasındaki rolüne dikkat çekilecektir. Daha sonra korumada eğitim ve müzelerin eğitim işlevi, müze eğitimi üzerinden yorumlanacak ve İyi Koruma *Uygulamaları Listesi*'nde yer alan müzeler ve Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi eğitim çalışmaları açısından çözümlenecektir. Son olarak okul içi eğitim uygulaması olarak incelenebilecek Halk Kültürü dersi okul-müze iş birliği, somut olmayan kültürel miras aktarımında müze eğitimi çalışmaları için örnek olarak verilecektir.

Somut olmayan kültürel mirasın yaşayan niteliğine dikkat çeken *Sözleşme*, bu mirasın temsilcilerine, süreç sonunda ortaya çıkan ürüne, uygulamaya, aktarım mekânına ya da ortamına ve aktarım biçimlerine eşit derecede önem vermektedir. Bu açıdan bağlamı ve süreci korumaya odaklanmakta ve korumayı somut olmayan kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılacak yaşatılmasında görmektedir. Kuşaklararası buluşmanın sağlandığı doğal aktarım ortamlarının gelişen teknolojik olanaklar ve küreselleşme gibi nedenlerle kaybolmaya başlaması ise somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılabilmesi için müzeleri yeni aktarım mekânlarından biri hâline getirmiştir. Müzeler de dikkatlerini somut ve somut olmayan kültürel mirasın birlikte korunması bakımından bütüncül koruma yaklaşımına yöneltmişlerdir. Müzelerin toplum merkezli yaklaşımı ile deneyimi önceleyen bakış açısı ve müzelerde somut olmayan kültürel mirasın canlı

1 Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü, zeynepsafiyebacki@gmail.com.

bir şekilde yaşatılması düşüncesi de bu noktada örtüşmektedir. Somut olmayan kültürel miras odaklı müzeler, doğal aktarım ortamlarına en yakın ortamı oluşturma çabalarını gerçekleştirirken çağdaş yaklaşımları da takip etmekte ve eğitim çalışmaları gibi programlarla somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak aktarımını desteklemektedir. Böylece bu müzeler hem canlı bir şekilde korumayı hem de yeniden üretimi sağlayan sonuçları ortaya koymaktadır. Kenji Yoshida, müzelerin yalnızca somut kültürel mirasın korunduğu bir yer olmadığına, aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın aktarım ve yaratım mekânlarından biri olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca sadece geçmişin somut kültürel mirası için değil, geleceği inşa etmek için de kullanılabilecek somut olmayan kültürel mirasın ve bilgi birikiminin deposu olduğuna değinmiştir (2004: 109-112). Müzeler, somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara yaşatılarak aktarılması bakımından çözüm önerileri üretebilecek, bu önerileri uygulama modelleri ile destekleyebilecek, bunun sürdürülebilirliğini sağlayacak ve yeni üretimlere de ev sahipliği yapacak kurumlar olarak değerlendirilmelidir. Kısa adı ICOM olan Milletlerarası Müzeler Konseyi de 2007 yılında müzeleri, toplumun ve toplumun gelişiminin hizmetinde, halka açık, eğitim, inceleme ve eğlence amacı için çevresini ve insanlığın somut ve somut olmayan kültürel mirasını toplayan, koruyan, araştıran, paylaşan ve sergileyen kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan kurumlar olarak tanımlamıştır (ICOM 2007). Somut ve somut olmayan kültürel mirasın birlikte korunmasına değinen bu tanım, müzelerin değişen koruma yaklaşımını göstermektedir.

Toplumda somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda yerel, ulusal ve uluslararası farkındalık yaratılması ve görünürlüğünün sağlanması konusunda da müzelere rol düşmektedir. Vitrin müzeciliğinden farklı olarak bağlamsal sergilemeyi ve kültürü yaşatmayı amaçlayan somut olmayan kültürel miras müzeleri bu rolünü canlı performanslar, günlük ya da dönemsel etkinlikler, atölye çalışmaları, projeler ya da yeniden canlandırma örnekleri ile gerçekleştirmektedir. Ziyaretçilerin katılımcı konumuna geçmesini sağlayan bu örnekler, katılımcıların somut olmayan kültürel mirası deneyimlemelerine de yardımcı olmaktadır. Evrim Ölçer Özünel de “Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve Müzeler” başlıklı makalesinde sergileme yerine canlandırma, arşivleme yerine yeniden üretme, geçmişe odaklanmaktan çok geleceğe dair bir vizyon oluşturma, nostaljik bir hevesi uyandırmak yerine kullanılabilir bir yaşam pratiğine dönüştürme, nesne odaklı olmaktan çok hikâye ve değer odaklı olma gibi pek çok stratejiye dikkat çekmiştir. Ve burada başat unsurların farkındalık ve katılımın sağlanması olduğunu ifade etmiştir (2013: 67). Somut olmayan kültürel miras ve müzeler açısından katılımın, uygulamanın, deneyimin, aktarımın, yaratmanın ve yaşatmanın somut olmayan kültürel mirasın korunması, farkındalık yaratılması ve görünürlüğünün sağlanması için temel kavramları oluşturduğu söylenebilir.

Müzelerin somut olmayan kültürel mirasın korunması için kullandığı yöntemlerden biri de eğitim çalışmalarıdır. *Sözleşme*'nin “Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi” adlı 14. maddesi, somut olmayan kültürel mirasın anlatımı için gerekli olan doğal alanların ve belleğe ilişkin mekânların korunması için eğitimi teşvik etmekle birlikte toplumun genelini ve özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlenmesini, ilgili topluluklar ve gruplar içinde belirli eğitim ve yetiştirme programları düzenlenmesini ve bilginin kuşaktan kuşağa geçişini okul dışı olanaklarla sağlanmasını önermektedir (2005: 167). Okul dışı eğitim olanakları ise müzeler kapsamında müze eğitimi alanında kendini göstermektedir. Nesne merkezli müzecilik anlayışından toplum merkezli müzecilik anlayışına geçişle birlikte eğitim,

müzenin temel işlevlerinden biri hâline gelmiştir. Georges Henri Riviere, 7-30 Eylül 1958 tarihleri arasında düzenlenen *Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri*'nde müzelerin, halkın eğitimi için sergileme yönüne dikkat çekmiştir (1962: 23-24). Karsten Schubert de *Küratörün Yumurtası* adlı kitabında müzelerin zamanla müze deneyiminin estetik ve eğitsel yönlerini vurgulayan kurumlara dönüştüklerini ifade etmiştir. Başından beri, müzelerin toplu bir eğitim yeri olduğunu ve müzeler için ziyaretçi ve gereksinimlerinin önem kazandığını vurgulamıştır (2004: 26-27, 68-69). Müzelerin toplumla buluşmasının önemi, bu tanımlar ve somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında tekrar düşünüldüğünde ise, müze eğitiminin rolü daha görünür hâle gelmektedir.

Müze ve birey arasında ilişki kurma olarak nitelendirilebilecek müze eğitimi, tanımlanması zor bir alana işaret etmektedir. Müze eğitiminden ne anlaşılması gerektiği ve müze-eğitim ilişkisinin müzedeki ve katılımcılardaki yansımalarının sorgulanması konusunda araştırmacıların farklı görüşleri bulunmaktadır. Eileen Hooper-Greenhill müze eğitimi değerlendirirken bu sözcüklerin bir yandan kendi başına bir eğitim kurumu olarak anlaşılabilir müze ile diğer yandan açıkça tanımlanmış öğretim hedefleriyle özel olarak planlanan ve düzenlenen etkinlikler arasında bir çelişki ortaya çıkardığına değinmiştir. Müzelerin yürüttükleri tüm etkinliklerin de bir eğitim amacı olduğu ve öğretim oturumları düzenlediğine fakat diğer taraftan müze eğitiminin sadece yetişkinler ve çocuklar için öğretim oturumları ve olayları olarak görüleceğine dikkat çekmiştir (1999: 20). Rika Burnham ve Elliott Kai-Kee ise *Müze Dersleri* adlı eserlerinde müze eğitiminin bir sanat, yaratıcı bir eylem olduğunu vurgulamışlar, iyi bir müze eğitiminin ise ziyaretçilerin eserlerle ilişki kurmalarını mümkün kılan pek çok beceriyi içerdiğini ifade etmişlerdir (2015: 36-37). Stefan Seidel ve Kenneth Hudson da *Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu* adlı kitaplarında yirmi iki ülkeden katılımcılarla oluşturulan çalışma gruplarındaki sonuçlara göre müze eğitiminin dar temelli öğretimden düşsel ve yaratıcı ilhama kadar her şeyi içeren kesinlikten uzak bir terim olduğuna yer vermişlerdir (1999: 73). Bu bakımdan müze eğitiminin, müze eğitimcileri ve katılımcılar için, müze etkinliklerinin eğitim amacı taşıması ve uygulaması, yetişkinler için öğretim oturumları sunması ve katılımcıların eserlerle ilişki kurarak beceri, düşsel ve yaratıcı ilham geliştirmesinin sağlanması gibi farklı anlamlar taşıdığı söylenebilir.

Çocuk ya da yetişkin her yaşta katılımcıya yönelik düzenlenebilen eğitim çalışmaları, herhangi bir öğretim programına bağlı yürütülmemektedir. Eğitimin uygulama yöntemleri ve süresi ise katılımcılar özelinde şekillenmektedir. Müze eğitimi alanı, katılımcı ve koleksiyonu buluşturarak temelde yaşam boyu öğrenmeyi de desteklemektedir. Müze eğitimcisinin bu alandaki özgürlüğü, müzenin koleksiyonuna göre eğitim verebilme ya da vereceği eğitime yönelik müzenin koleksiyonundan seçim yapma fırsatını sunmaktadır. Eğitimcilerin bu özgürlük alanındaki önemli görevleri ise, koleksiyon ve katılımcılar arasında ilişki kurarak koleksiyonu kullanmalarını ya da uygulamaları gerçekleştirmelerini sağlamak ve katılımcıları açık uçlu sorularla aktif duruma getirmektir. Ayrıca katılımcıları düşünmeye, deneyimlemeye ve yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya sevk etmektir. Marilena Alivizatos, kültürel uygulamaların güvence altına alınması yerine, uygulayıcılar tarafından aktif olarak kullanılmayan ve güncellenmeyen bir envanterin, uygulamanın yok olabileceğine veya terk edilebileceğine dikkat çekmiştir (2011: 42). Müze ziyaretçilerinin katılımcı konumuna geçmelerini sağlayan ve her katılımcının farklı deneyimler elde etmesine olanak tanıyan, müzelerin farklı özellikleri kapsamında uygulamaların yeniden yaratıldığı müze eğitimi çalış-

maları, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve eğitim çalışmaları ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ise, sınırları kesin olarak çizilmiş bir yol haritası belirlemek ya da tek bir yöntem veya uygulamaya bağlı kalmak mümkün olamamaktadır. Hongnam Kim, müzelerin dünyanın somut olmayan kültürel mirasını daha sürdürülebilir hâle getirmenin daha iyi yollarını bulacak en yüksek donanıma sahip kurumlar olduğundan söz etmiş ve bunu nasıl yaptıklarının ise her müzeye göre değiştiğini ifade etmiştir (2004: 20). Somut olmayan kültürel miras odaklı müzeler korumanın uygulama örnekleri açısından çeşitlilik sergilemektedir. Bu duruma örnek olarak 2003 Sözleşmesi'nin İyi Koruma Uygulamaları Listesi'nde yer alan müzeler ve Türkiye'den de Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi verilebilir. On dokuz unsur bulunan İyi Koruma Uygulamaları Listesi'nde çeşitli projelerle de iş birliği içerisinde olan dört müze yer almaktadır. Bunlar 2009 yılında listeye giren İspanya'daki Pusol Okul Müzesi, yine 2009 yılında listeye giren Endonezya Pekelongan'daki Batik Müzesi, 2011'de listeye giren Brezilya'daki Fandango'nun Yaşayan Müzesi ve 2016'da listeye giren Hırvatistan'daki Batana Ekomüzesi'dir (*Register of Good Safeguarding Practices*, 2017).

Bu müzeler somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak aktarılması için farklı çalışmalar yürütmektedir. İyi Koruma Uygulamaları Listesi bu çalışmaları görsel verilerle destekleyerek açıklamaktadır. *Liste*'ye 2009'da giren Pusol Okul Müzesi'nin, 1968'de tek öğretmenli bir devlet okulu olan Pusol'da (Elche, İspanya) başlayan bir proje ile kurulduğuna dikkat çekilmiştir. Kültürel miras ve resmî eğitimi birleştiren projenin, öğretmenler ile iş birlikçilerin yönlendirmesiyle öğrenciler tarafından bir oyun atmosferinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Öğrencilerin bu proje ile Elche mirasını keşfettikleri, derledikleri ve 61.000'den fazla envanter girişi ve 770 sözlü dosyası bulunan bir okul müzesi kurarak bu mirasın doğrudan korunmasına katkıda buldukları ifade edilmiştir ("Centre for traditional culture – school museum of Pusol pedagogic project", 2009). Bugün ise, görsel verilerin de katkısıyla, öğrencilerin müzede hem aktarıcı hem de uygulayıcı durumunda olduğu ve müzenin eğitim programları, atölye çalışmaları ile somut olmayan kültürel miras aktarımını desteklediği söylenebilir. 2009'da *Liste*'ye giren bir diğer müze ise Pekelongan'daki Batik Müzesi'dir. *Liste*'de bu müzenin Endonezya'nın somut olmayan kültürel mirası olan Batik geleneğine genç kuşağın ilgisinin azaldığının fark edilmesi üzerine bu geleneğin yaşatılarak korunması için çalışmalarını yürüttüğü vurgulanmıştır. Ayrıca müzenin ilkökul, ortaöğretim, meslek yüksekokulu ve teknik okul öğrencilerine yönelik hazırlanan öğretim programlarına Batik'in eklenmesi ile planlanan uygulama örnekleri ve atölye çalışmaları ile mirasın sürdürülebilirliğine destek verdiği dikkat çekilmiştir ("Education and training in Indonesian Batik intangible cultural heritage for elementary, junior, senior, vocational school and polytechnic students, in collaboration with the Batik Museum in Pekalongan", 2009). Batik Müzesi, okulların öğretim programlarında okul dışı eğitim olanaklarının nasıl kullanılabileceği ve dersin kazanımlarıyla müze eğitimi çalışmalarının nasıl ilişkilendirilebileceği konusunda örnek oluşturmaktadır.

Somut olmayan kültürel mirasın bağlamında korunmasına ve aktarılmasına özen göstererek uygulamaları ile bu amacını destekleyen diğer bir müze de 2011'de *Liste*'ye giren Fandango'nun Yaşayan Müzesi'dir. Müzenin Güney ve güneydoğu Brezilya'daki kıyı topluluklarında popüler bir müzik ve dans ifadesi olan Fandango'nun temsilcilerinin kaybolmaya başlaması ile

kurulduğu ifade edilmiştir. Fandango'nun korunmasına ve önemine dikkat çeken bu müzenin kurulması konusunda girişimin ise bir sivil toplum kuruluşu olan Caburé Kültür Derneği tarafından yapıldığı belirtilmiştir ("Fandango's Living Museum", 2011). Bölgesel bir müze olan Fandango'nun Yaşayan Müzesi'nin müzik aletine, müzik aletini yapan ustaya ve yapım tekniklerine, müziğe ve dansa önem vermekle birlikte aktarımı yerel performans örnekleri ve uygulamalar üzerinden sürdürdüğü söylenebilir. *Liste*'ye 2016 yılında giren Hırvatistan'daki Batana Ekomüzesi'nin ise, geleneksel balıkçı teknesi olan batana yapımına ilişkin uygulama eğitimleri verdiği, balıkçılık ekipmanları ve çeşitli balıkçılık faaliyetleri ile ilgili atölye çalışmalarını yürüttüğü ifade edilmiştir. Ayrıca müzenin, genç kuşağın dikkatini batanaya çekebilmek için de "İpad Ekomüzesi: Yeni Teknolojilerle Somut Olmayan Kültürel Miras Aktarımı" uygulamaları ve batana yarışı, batananın parçalarını tamamlama gibi bilgisayar oyunlarını sunduğuna dikkat çekilmiştir ("Community project of safeguarding the living culture of Rovinj/Rovigno: the Batana Ecomuseum", 2016). *Liste*'deki müzeler, somut olmayan kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılması için uygun ortamların yaratılmasına imkân sağlamaktadır. Farklı uygulamalar ile somut olmayan kültürel mirasın katılımcılar tarafından deneyimlenmesini destekleyen bu müzeler, aktarımın canlı bir şekilde gerçekleştirilmesinde eğitim çalışmalarını kullanmaları konusunda birleşmektedir.

Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunması için atölye çalışmaları, günlük ve dönemsel etkinlikleri, uygulama örnekleri ve eğitim programları ile Türkiye'den ise Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi örnek olarak verilebilir. Adında somut olmayan kültürel miras ifadesi bulunan dünyadaki iki müzeden² biri olan Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, 2012 yılında Ankara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen bir proje kapsamında Gazi Üniversitesi ve Altındağ Belediyesi ortaklığında kurulmuştur. Altı aylık bir alan çalışması sonucunda yazılı, görsel ve işitsel bir arşiv oluşturulmuş ve bu arşivdeki bilgiler yerel aktörlerin de müzede rol alması sayesinde uygulama modellerine dönüştürülmüştür. 2013 yılında ziyarete açılan müzenin kurucusu Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'dur. Müze çalışmalarını Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi bölümü, Somut Olmayan Kültürel Miras Enstitüsü, Gazi Üniversitesi Örgün ve Yaygın Eğitimde Somut Olmayan Kültürel Miras Kürsüsü iş birliğinde yürütmektedir. Müzenin uygulama alanları Sözleşme'nin beş başlığı ile -(a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, b) Gösteri sanatları, c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, e) El sanatları geleneği (2005: 164)- uyumlu olarak Gösteri Sanatları Atölyesi, El Sanatları Atölyesi, Mutfak, Muhabbet Odası, Gelin Odası, Masal Odası ve Oyun Odası'dır. Müze, günlük etkinlikleri kapsamında katılımcıların somut olmayan kültürel mirası deneyimlemelerine imkân sağlarken yeniden canlandırmalar, güncel atölye çalışmaları ya da eğitim programları ve kurslar ile de gelenek taşıyıcıları ile katılımcıları buluşturmakta ve yaşatarak korumayı canlı performanslara bağlı olarak gerçekleştirmektedir.

Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi günlük etkinlikleri kapsamında okul grupları ile iş birliği yapmakta ve her gün yaklaşık seksen öğrencinin somut olmayan kültürel miras unsurlarını deneyimlemesine olanak sağlamaktadır. Müzedeki etkileşimli sergileme yöntemine bağlı olarak bütün envanterler katılımcılar ile buluştuklarında anlaşılmaktadır. Katılımcıların gösteri

2 Diğerleri ise Çin Jiangsu'da yer alan Suzhou Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'dir (Suzhou Intangible Cultural Heritage Museum).

sanatlarından Karagöz ve Hacivat'ı oynatan bir hayalî, ebru ya da ıhlamur baskı yapan bir usta, masal anlatan bir ebe ya da köy seyirlik oyunlarını, geleneksel çocuk oyunlarını oynayan bir oyuncu olmalarını sağlayan müze somut olmayan kültürel mirasın canlı bir şekilde yaşatılmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca müze, atölye ve eğitim çalışmaları kapsamında da gelenek taşıyıcıları ile katılımcıları buluşturmaktadır. “Geleneksel Akide Şekeri Yapım Atölyesi”, “Masal Anlatım Atölyesi”, “Oyuncak Atölyesi”, “Geleneksel Merhem Atölyesi”, “Geleneksel Şerbet Atölyesi”, “Ebru Atölyesi”, “Geleneksel Kutnu Bebek Yapım Atölyesi” ve “Cam Altı Resim Atölyesi” gibi çalışmalarla katılımcıların da yeni üretimler vermesine ve somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına destek olmaktadır. “Çiğdem Günü”, “Hıdırellez” ve “Bin Yıllık Gelenek: Aşure” gibi dönemsel etkinliklerle de katılımcıların uygulama örneklerinde yer almasını sağlamaktadır. Müze ayrıca “Duvarsız Derslikler-Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımı” gibi projeler ile okul dışı eğitime de destek vermektedir. 4-9 Aralık 2017 tarihleri arasında Kore Jeju Adası’nda Değerlendirme Organı tarafından yapılan toplantının “Sözleşme’nin ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesindeki Unsurlarının Günümüzdeki Durumuna İlişkin Taraf Devletlerin Değerlendirme Raporu”nda müzelerin somut olmayan kültürel miras eğitiminde üstlendikleri role örnek olarak Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi verilmiştir (2017: 13-14). Raporda Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinin yer alması, müzenin dünyadaki görünürlüğü açısından dikkat çekmekte ve müze bu bakımdan Türkiye’de kurulan ya da kurulacak olan somut olmayan kültürel miras müzeleri için de örnek oluşturmaktadır.

Müzelerin projeler, katılımlı müze gezileri ve uygulama örnekleri dışında okullarla birlikte çalışabileceği bir diğer yöntem ise öğretim programları ile müze eğitimi çalışmalarının birleştirilmesidir. Bu bağlamda *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin* okul içi eğitim uygulaması olarak incelenebilecek Halk Kültürü dersi ele alınabilir. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan kararla ilk kez 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 6., 7. ve 8. sınıflarda seçmeli ders okutulmaya başlanan halk kültürü dersinin 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftada 2 ders saati olarak okutulması uygulaması başlatılmıştır (MEB 2017). Bu ders ile kısa vadede öğrencilerin, halkın değer yargıları, hayatı, dünyayı algılayış biçimi, belli olaylar karşısındaki tavır, tutum ve tepkileri konularında bilgi sahibi olmaları beklendiği bildirilmiştir. Uzun vadede ise dünya genelinde gözlenen ekonomik, politik ve kültürel gelişmelerin yeni bir küresel uygarlığın oluşumunu sağladığı gerçeğinden hareketle bu durum karşısında kendi kültürlerini tanımalarının, tanıtmalarının ve korumalarının amaçlandığına değinilmiştir. Dersin öğrenme alanlarının ise “Halk bilimi”, “Toplumsal uygulamalar”, “Halk sanatları”, “Sözlü anlatımlar”, “Halk bilgisi”, “Müzik, oyun, eğlence” ve “Küreselleşme ve halk kültürü” olmak üzere yedi bölümden oluştuğu belirtilmiştir (2006: 6-11). Muhtar Kutlu da “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi” başlıklı makalesinde halk kültürü dersinin öğretim programını hazırlayan komisyonun bir yandan *Sözleşme’nin* tanımladığı ve öğelerini belirlediği somut olmayan kültürel mirası ders içeriğine (müfredatına) yerleştirdiğine dikkat çekmiştir. Diğer yandan da komisyonun 12–15 yaş aralığındaki çocukların eğlenerek, merak ederek ve en önemlisi sorgulayarak öğrenmesini sağlamaya yönelik teknikler/etkinlikler geliştirmeye özen gösterdiğini ifade etmiştir (2009: 16-17). Dersin öğretim programının görerek ve deneyimleyerek öğrenme açısından yer verdiği etkinliklerden biri de inceleme gezileridir. İnceleme gezilerinin içinde müzelere yapılacak ziyaretler de yer almaktadır.

Program, okul dışı eğitim olanaklarını planlama, çalışma ve değerlendirmeye desteklemesi ve somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması konusunda müzelere düşen rolü göstermesi bakımından önemlidir. Öğretim programının güncellenerek öğrenme alanlarının her biri için programa müze eğitimi çalışmalarının eklenmesi, somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda öğrencilerde farkındalık yaratılmasına katkı verecektir. Ayrıca bu eğitim çalışmaları öğrencilerin müze ile etkileşime geçmesini sağlayacağından müze ve öğrenci arasında kalıcı ilişkiler kurulacaktır. Somut olmayan kültürel mirası müze eğitimi çalışmaları ile deneyimleme fırsatı bulan öğrenciler, rol alma ya da empati kurma gibi yöntemlerle uygulayıcı konumuna geçeceklerdir. Böylece farklı bakış açıları kazanacaklar ve hem kendilerini ifade etme fırsatı yakalayacaklar hem de yaratıcılıklarını ortaya çıkaracaklardır. Bu yöntem somut olmayan kültürel mirasın yeni üretim yollarıyla ve örneklerle sürdürülebilirliğini de destekleyecektir. Türkiye’de somut olmayan kültürel miras odaklı müzelerin sayısının artması ve uygulama örneklerinin çeşitlenmesi de okul içi ve okul dışı eğitime katkısı bakımından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, doğal aktarım ortamlarının kaybolmaya başlaması nedeniyle somut olmayan kültürel mirasın canlı bir şekilde yaşatılması için doğal ortamların yanı sıra müzelerin de yeni aktarım mekânları hâline geldiği söylenebilir. Bağlamında koruma ve yaşatarak aktarma yaklaşımlarını benimseyen somut olmayan kültürel miras odaklı müzelerin çalışmalarını destekledikleri alanlardan biri de eğitimidir. Müze eğitiminin dünyada kesin çizgilerle sınırları çizilmemiş ve üzerinde düşünmeye, yaratıcılığa ve yeniliklere açık bir alan olarak değerlendirilmesinin de pek çok farklı uygulama örneğini beraberinde getirdiğine dikkat çekilebilir. Türkiye’de müze eğitimi, toplumun her kesiminin müzeyi deneyimlemesine fırsat sağlayacak bir alan olarak yorumlanmalı ve müze eğitimi çalışmaları, toplumu tanıma üzerine odaklanarak uygulanabilir eğitim programları şeklinde sürdürülmelidir. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*’nde okul içi ve okul dışı eğitime yapılan vurgu ile müze eğitimi yeniden düşünülmeli ve uygulama örnekleri somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak aktarımının sağlanması üzerine planlanmalıdır. Bu konuda müze ve okul iş birliğine de destek olunmalıdır. Halk Kültürü dersi, öğrenme alanlarının *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* ile uyumluluğu göz önüne alındığında, kültür aktarımında müze eğitimi ve okul iş birliğine örnek oluşturabilir. Seçmeli ders statüsünde olan Halk Kültürü dersinin zorunlu ders statüsüne geçirilerek ders saatinin artırılması, dersin öğretim programına eklenmesi için geliştirilecek yeni müze eğitimi projeleri ve uygulama örnekleri bakımından önem taşımaktadır. Öğrencilerin yaşayarak öğrenmelerine ve kültürü deneyimlemelerine fırsat tanıyacak müze eğitimi çalışmaları ile müzelerin kültür aktarımındaki önemi öğrenciler tarafından kavranacak ve hem dersin kazanımlarının sürekliliği hem de somut olmayan kültürel mirasın aktarımı ve sürdürülebilirliği uygulamalı olarak sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- “28.02.2017 MEB Kararı”, (2017). <http://tegm.meb.gov.tr/www/2017-2018-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-secmeli-derslerin-secimine-iliskin-aciklama/icerik/431>, Erişim Tarihi: 05.11.2017.
- “Centre for traditional culture – school museum of Pusol pedagogic Project”, (2009). <https://ich.unesco.org/en/BSP/centre-for-traditional-culture-school-museum-of-pusol-pedagogic-project-00306>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- “Community project of safeguarding the living culture of Rovinj/Rovigno: the Batana Ecomuseum”, (2016). <https://ich.unesco.org/en/BSP/community-project-of-safeguarding-the-living-culture-of-rovinj-rovigno-the-batana-ecomuseum-01098>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- “Education and training in Indonesian Batik intangible cultural heritage for elementary, junior, senior, vocational school and polytechnic students, in collaboration with the Batik Museum in Pekalongan”, (2009). <https://ich.unesco.org/en/BSP/education-and-training-in-indonesian-batik-intangible-cultural-heritage-for-elementary-junior-senior-vocational-school-and-polytechnic-students-in-collaboration-with-the-batik-museum-in-pekalongan-00318>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- “Examination of the reports of States Parties on the implementation of the Convention and on the current status of elements inscribed on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity”, (2017), Kore, Jeju Adası. ITH/17/12.COM/8.b, <https://ich.unesco.org/en/12com>, Erişim Tarihi: 12.12.2017.
- “Fandango’s Living Museum”, (2011). <https://ich.unesco.org/en/BSP/fandango-s-living-museum-00502>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- “Museum Definition”, ICOM (2007). <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>, Erişim Tarihi: 03.11.2017.
- “Register of Good Safeguarding Practices”, (2017). [https://ich.unesco.org/en/lists?text=&type\[\]=00005&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=&type[]=00005&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs), Erişim Tarihi: 10.11.2017.
- “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, (2005). *Millî Folklor*, Fr. Çev.: M. Öcal Oğuz, İng. Çev.: Yeliz Özay, Göz. Geç.: Pulat Tacar, Yıl: 17, Sayı: 65, s.: 163-171.
- Alivizatou, Marilena (2011). “Intangible Heritage and Erasure: Rethinking Cultural Preservation and Contemporary Museum Practise”, *International Journal of Cultural Property*. No. 18, 37-60.
- Burnham, Rika, Elliott Kai-Kee (2015). *Müze Dersleri Yorum ve Deneyim*. Çev.: Aylin Onacak. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Hooper-Greenhill, Eileen (1999). *Müze Ve Galeri Eğitimi*. Çev.: Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı, Yay. Haz.: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- İlköğretim Halk Kültürü (6. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2006.
- Kim, Hongnam (2004). “Intangible Heritage and Museum Actions”. Keynote Speeches, ICOM News, No: 4, 18-20.
- Kutlu, M. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi”, *Millî Folklor*, 2009, Yıl: 21, Sayı: 82, s. 16-17.
- Ölçer Özünel, Evrim (2013). *Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve*

Müzeler”, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi*. Ankara: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yayını.

- Riviere, Georges Henri (Haz.) (1962). *Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri*. Çev.: Selma İnal. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Schubert, Karsten (2004). *Küratörün Yumurtası*. Çev.: Rana Smith. İstanbul: İstanbul Sanat Vakfı Yayınları.
- Seidel, Stefan, Kenneth Hudson (1999). *Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu*. Çev.: Bahri Ata, Yay. Haz.: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yoshida, Kenji (2004). “The Museum and the Intangible Cultural Heritage”, *Museum International*, Vol. 56, No. 221-222, 108-112.